

Timpul aripilor frânte
Tot înainte, Ioana Nicolaie, București: Editura Humanitas, 2021

Larisa-Ioana Nistor
Masterandă, Universitatea din Oradea

Timpul a demonstrat, nu doar o dată, că literatura constituită pe un fundament real este de o importanță deosebită în vederea cultivării unei perspective realiste asupra universului scriitoricesc. O ilustrare a acestei premise se conturează în romanul Ioanei Nicolaie, *Tot înainte*, publicat în anul 2021, la prestigioasa editură Humanitas.

Chiar și fără lectura prealabilă a celorlalte două romane – *Pelinul negru* și *Cartea Reghinei* – care anticipează *Tot înainte*, cititorul nespecializat poate porni într-o călătorie impresionantă alături de protagonista Arsenia despre care însăși autoarea afirma în cadrul evenimentului de lansare a cărții că este o ființă fragilă, care trebuie luată de mână pentru ca povestea să-i fie pe deplin înțeleasă (Ioana Nicolaie, Cătălin Striblea).

Construită sub învelișul unui *bildungsroman*, opera urmărește traseul parcurs de o copilă de cinci ani până la vârsta adolescenței. Arsenia trăiește sub semnul imposibilității realizării personale, într-o lume patriarhală, dirijată de aparenta egalitate între cetățenii României Socialiste. Născută într-o familie modestă și numeroasă de la periferia unui orașel turistic, mica protagonistă trăiește iluzia îndeplinirii oricărui vis; ea vrea să devină, pe rând: copil de la bloc, turist, o doamnă, tovarășă profesoară, gimnastă, sportivă de performanță, bunică și chiar și femeie de serviciu. Păstrându-și spiritul inocent, Arsenia are o perspectivă luminoasă asupra sistemului în ritmul căruia se mișcă societatea. Naratorul subiectiv întruchipat de Arsenia își păstrează pe parcursul operei privirea individuală, evitând introducerea unei viziuni panoramice. Cu toate că autoarea cunoaște bine sistemul comunist și ale sale consecințe nefaste asupra oamenilor de rând, ea reușește să mențină conectată la difuzoarele romanului doar vocea fetei, inocentă cu privire la istoria dictatorială, pe paginile căreia, precum mulți alții, încearcă să-și croiască o cărare. Prin această inocență și aparentă necunoaștință de cauză a protagonistei, care fără dubii oferă valoare romanului, i se redă cititorului atribuția de a realiza conexiunile de natură socio-culturală.

Tehnica narativă utilizată de Ioana Nicolaie în construcția romanului *Tot înainte* denotă o atitudine curajoasă a omului de dincolo de scriitor. Provocată de întrebarea fiului adolescent cu privire la viața în perioada comunistă, scriitoarea a decis să-și transpună o parte din amintiri pe hârtie, oferindu-le valoare artistică. Acest aspect este integrat în roman, sub forma unei intervenții suplimentare care justifică alegerea Ioanei Nicolaie de a redeschide ușa spre trecut: „Între o carte despre ce-am trăit eu în comunism și aceea despre o fântână, tu ce-ai alege? voi întreba când toate ar fi trebuit uitate. Iar copilul altui mileniu îmi va răspunde: Comunismul! Normal!” (p. 159). În conformitate cu propriile mărturisiri, o cantitate considerabilă din subiectul operei este fundamentată pe propria experiență de viață. Episoade precum spitalizarea fetei de cinci ani sau plecarea la muncă în colectiv la o vârstă fragedă sunt doar câteva exemple de situații în care, printr-un talent deosebit, scriitoarea trasează o linie insesizabilă între realitate și ficțiune. Cu toate acestea, se pot observa mici intervenții ale unui narator obiectiv, care

preia condeiul în momentele în care ideea care se dorește a fi transmisă depășește capacitatea de procesare și exprimare a fetei de cinci ani. De pildă, micuța Arsenia este incapabilă de a raționaliza suferința în scena spitalizării, moment în care se resimte prezența naratorului omniscient: „Arsenia a adormit, iar asta e bine, înseamnă că durerea e un petec, nu un cojoc prin care să nu mai poată sufla” (p. 11). În primă instanță, aceste pasaje obiective ar putea fi percepute ca semne ale neatenției, ale schimbării inconștiente de perspectivă, dar, ulterior, este ușor sesizabil că poate fi vorba despre un artificiu artistic intenționat, care să îi amintească cititorului că scriitorul nu trebuie confundat cu naratorul, însăși realitatea fiind ficționalizată pe alocuri.

Incipitul romanului *Tot înainte* pune în lumină un stil „ezitant” (Daniel Cristea-Enache), neșlefuit, specific copilei de cinci ani. Acest stil pueril, care relevă o îmbinare de candoare și brutalitate, îl poate determina pe cititor să o plaseze pe Arsenia alături de protagonistul din *Oscarși Tanti Roz* a lui Schmitt, transformând-o astfel în ipostaza feminină a copilului care reușește să privească viața dincolo de realitatea austeră. O secvență particulară în care am observat povestea Ioanei Nicolaie o parte desprinsă din lumea lui Schmitt este intervenția asistentei de la spital. Precum Tanti Roz, și asistenta Arseniei încerca să ducă o rază de optimism în salonul copiilor.

Având în vedere scrierea și publicarea romanului la trei decenii de la căderea comunismului, autoarea a reușit să selecteze prin vocea *alter-egoului* său secvențele cu adevărat semnificative în vederea zugrăvirii unui tablou veritabil al timpului amintit, expunându-și, astfel, darul de modelator al cuvintelor. Nu mai puțin importantă de amintit este capacitatea ei de sintetizare și simplificare a unor noțiuni și evenimente istorice cărora le-a fost martoră, reușind în acest mod să consemneze amintirea gri a socialismului și în universul democrat pe care majoritatea tinerilor și-l fixează drept normalitate.

Ioana Nicolaie transpune în roman, fără a deveni emfatică, experiența formatoare sau deformatoare în raport cu propria existență. Parcurgând pagină după pagină, cititorul este pus, la final, în ipostaza de a trage singur concluziile, autoarea păstrând cu finețe și tact o atitudine aparent rezervată în privința sistemului politic.

Prin urmare, *Tot înainte* este o carte a mărturisirilor, care poate fi parcursă cu ușurință atât de cititorii familiarizați cu regimul de tip dictatorial din România, cât și de cei pentru care comunismul reprezintă doar o filă în cartea de istorie. Ioana Nicolaie este, în acest sens, o voce transparentă, care ilustrează condiția femeilor și a tinerelor fete înainte de Revoluția din 1989. Pornind de la propria experiență, ea conturează o lume veridică, uitată până de curând pe un raft prăfuit al istoriei, o lume în care orice vis putea fi spulberat de realitatea nemiloasă.

Bibliografie

- Cristea-Enache, Daniel. „Prima sub linie”. *România literară*, nr. 18-19/2021, <https://romanaliterara.com/2021/05/prima-sub-linie/>.
Nicolaie, Ioana. „Ioana Nicolae în dialog cu Cătălin Striblea despre romanul *Tot înainte*”. Interviu realizat de Humanitas. 2 aprilie 2021.